

Wyrok z dnia 17 kwietnia 2008 r.

II UK 186/07

Prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy przyznanej w warunkach określonych w art. 57 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) ustaje, gdy ubezpieczony przestał być całkowicie niezdolny do pracy.

Przewodniczący SSN Zbigniew Hajn, Sędziowie SN: Jerzy Kwaśniewski, Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 17 kwietnia 2008 r. sprawy z wniosku Krystyny D. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w W. o rentę z tytułu niezdolności do pracy, na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 28 grudnia 2006 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok w części przyznającej prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy od dnia 1 lutego 2005 r. do dnia 30 czerwca 2005 r. i oddalił w tym zakresie apelację wnioskodawczynie od wyroku Sądu Okręgowo-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu z dnia 6 lipca 2005 r. [...].

U z a s a d n i e n i e

Wyrokiem z dnia 6 lipca 2005 r. Sąd Okręgowo-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu oddalił odwołanie Krystyny D. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w W. z dnia 17 marca 2004 r., którym odmówiono jej prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia faktyczne.

Wnioskodawczynie, urodzona w 1954 r., pracowała jako sprzedawca, pomoc kuchenna i bufetowa. Lekarz orzecznik organu rentowego rozpoznał u niej zespół korzeniowy szyjny z usztywnieniem kręgosłupa po przebytej w październiku 2003 r.

operacji dyskopatii C5 - C6, zawroty głowy, uszkodzenie naczyniowe mózgu oraz zespół bólowy dolnego odcinka kręgosłupa z objawami korzeniowymi w przebiegu zmian zwyrodnieniowych i dyskopatii wielopoziomowej i uznał, że jest ona całkowicie niezdolna do pracy od 16 października 2003 r. Ponieważ wnioskodawczyni w ostatnim dziesięcioleciu od zachorowania i złożenia wniosku o świadczenie rentowe nie udowodniła 5 lat okresów składkowych i nieskładkowych, organ rentowy odmówił jej prawa do renty. Biegli sądowi z zakresu neurologii, chorób wewnętrznych i ortopedii rozpoznali u wnioskodawczyni zmiany zwyrodnieniowe i dyskopatyczne kręgosłupa szyjnego i krzyżowo-lędźwiowego, przebyła w dniu 24 października 2003 r. operację usunięcia dysku kręgosłupa szyjnego C-5, C-6 z usztywnieniem, zespół bólowy kręgosłupa szyjnego i lędźwiowe-objawowe naczyniowe uszkodzenie mózgu bez objawów neurologicznych, stan po przebytych w 2004 r. wirusowym zapaleniu wątroby, przepuklinę rozworu przełykowego, przewlekły stan zapalny żołądka i dwunastnicy, chorobę wrzodową w wywiadzie i uznali, że wnioskodawczyni jest całkowicie niezdolna do pracy od 16 października 2003 r., natomiast od daty badania przez nich do stycznia 2005 r. - częściowo niezdolna do pracy. Biegli stwierdzili również brak podstaw do uznania wnioskodawczynię za niezdolną do pracy przed dniem 11 września 1994 r.

Sąd Okręgowy uznał, że pomimo istnienia u wnioskodawczyni niezdolności do pracy, nie spełnia ona wymogu określonego w art. 58 ust.1 w związku z art. 57 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.), zwanej dalej ustawą o emeryturach i rentach lub ustawą emerytalną.

Wyrokiem z dnia 28 grudnia 2006 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu zmienił powyższy wyrok i poprzedzającą go decyzję organu rentowego w ten sposób, że przyznał wnioskodawczyni prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy poczynając od dnia 1 listopada 2003 r. (to jest od miesiąca, w którym został złożony wniosek o świadczenie) do dnia 31 stycznia 2005 r., a od dnia 1 lutego 2005 r. do dnia 30 czerwca 2005 r. rentę z tytułu częściowej niezdolności do pracy.

Sąd Apelacyjny wskazał, że zgodnie z art. 57 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach renta z tytułu niezdolności do pracy przysługuje ubezpieczonemu, który spełnił łącznie warunki niezdolności do pracy (pkt 1), wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego (pkt 2) oraz powstania niezdolności do pracy w okresach wymienionych w pkt 3. W myśl art. 57 ust. 2, pkt 3 ustępu 1 tego artykułu nie stosuje się do

ubezpieczonego, który udowodnił okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiety lub 25 lat dla mężczyzny oraz jest całkowicie niezdolny do pracy. Przepis ten wyłącza nie tylko przesłanki do uzyskania świadczenia rentowego określone w art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy, ale także wymóg posiadania okresów składkowych i nieskładkowych, o których stanowi art. 57 ust. 1 pkt 2. W tym zakresie Sąd drugiej instancji powołał się na uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2006 r., I UZP 5/05 (OSNP 2006 nr 19-20, poz. 305), w której wyrażony został pogląd, że renta z tytułu niezdolności do pracy przysługuje ubezpieczonemu, który udowodnił okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiety i co najmniej 25 lat dla mężczyzny oraz jest całkowicie niezdolny do pracy (art. 57 ust. 2 ustawy emerytalnej), bez potrzeby wykazywania przewidzianego w art. 58 ust. 2 tej ustawy pięcioletniego okresu składkowego i nieskładkowego przypadającego w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy.

Bezsporne jest, że wnioskodawczyni posiada 20 lat okresów składkowych i nieskładkowych oraz była całkowicie niezdolna do pracy od 16 października 2003 r. Oznacza to, że ze wskazaną datą spełniła ona wszystkie warunki niezbędne do przyznania jej świadczenia rentowego. Zgodnie z art. 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach świadczenia wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa do tych świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu. Dalsze zmiany zakresu niezdolności do pracy pozostają bez znaczenia dla istnienia prawa do renty, gdyż w myśl art. 107 ustawy, prawo do świadczeń uzależnionych od niezdolności do pracy oraz wysokość tych świadczeń ulega zmianie, jeżeli w wyniku badania lekarskiego, przeprowadzonego na wniosek lub z urzędu, ustalono zmianę stopnia niezdolności do pracy, brak tej niezdolności lub jej ponowne powstanie. Tym samym poprawa stanu zdrowia wnioskodawczyni, prowadząca do uznania jej za częściowo niezdolną do pracy, będzie miała wpływ wyłącznie na wysokość przyznanej jej renty. Z tych względów renta z tytułu całkowitej niezdolności do pracy powinna być jedynie zmieniona od dnia 1 lutego 2005 r. na rentę z tytułu częściowej niezdolności do pracy.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku organ rentowy zarzucił naruszenie prawa materialnego przez błędne zastosowanie wykładni przepisów art. 57 ust. 2 w związku z art. 58 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach dokonanej przez Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 23 marca 2006 r., I UZP 5/05 i

przyznanie wnioskodawczyni prawa do renty okresowej z tytułu częściowej niezdolności do pracy po okresie, w którym przysługiwało jej prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy.

Wskazując na powyższy zarzut skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w części obejmującej prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy od 1 lutego do 30 czerwca 2005 r. i oddalenie w tym zakresie apelacji wnioskodawczyni od wyroku Sądu pierwszej instancji.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej podniesiono, że istnienie w ustawie emerytalnej art. 57 ust. 1 pkt 1 - 3 i jego stosowanie do ubezpieczonych, którzy stali się częściowo niezdolni do pracy, nie zostało podważone w powołanej wyżej uchwale z dnia 23 marca 2006 r. Brak jest również podstaw do przyjęcia, że art. 107 ustawy nie stanowi podstawy ustania prawa do renty w razie utraty przez ubezpieczonego zdolności do jakiegokolwiek pracy po okresie pobierania świadczenia, a ma wpływać jedynie na jego wysokość.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepis art. 57 ust. 1 pkt 1-3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych określa warunki nabycia przez ubezpieczonego prawa do renty, ustanawiając wymóg ich łącznego spełnienia. Warunkami tymi są: 1) niezdolność ubezpieczonego do pracy (całkowita lub częściowa); 2) posiadanie wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego w rozumieniu art. 58 ust. 1-3 ustawy; 3) powstanie niezdolności do pracy w enumeratywnie wymienionych okresach, albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ich ustania. Przepis art. 57 ustawy emerytalnej określa w ust. 1 przesłanki prawa do renty w ogólności, w odróżnieniu od ust. 2 tego artykułu, który wyodrębnia spośród osób niezdolnych do pracy tych ubezpieczonych, którzy nie spełniają określonego w art. 58 ust. 2 tej ustawy warunku posiadania 5-letniego okresu zatrudnienia w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy, a także ustanowionego w art. 57 ust. 1 pkt 3 warunku powstania niezdolności do pracy w określonych w nim okresach, albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów (por. powołaną wyżej uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 2006 r., I UZP 5/06). Pomimo niespełnienia wskazanych przesłanek, osoby te nabywają prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy po

spełnieniu dwóch warunków, po pierwsze - legitymowania się co najmniej 20-letnim okresem zatrudnienia dla kobiet i 25-letnim okresem zatrudnienia dla mężczyzn i po drugie - istnienia całkowitej niezdolności do pracy. Oznacza to, że w przypadku tych ubezpieczonych do nabycia prawa do renty nie jest wystarczające spełnienie wymogu niezdolności do pracy w ogóle, lecz wymagane jest spełnienie przesłanki kwalifikowanej, a mianowicie istnienie całkowitej niezdolności do pracy. Oznacza to również, że warunki prawa do renty dla tych osób nie są określone w art. 57 ust. 1, ale w art. 57 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach. Taka wykładnia została także dokonana w powołanej przez Sąd drugiej instancji oraz skarżącego uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2006 r., I UZP 5/05, w uzasadnieniu której stwierdzono, że art. 57 ustawy emerytalnej składa się z dwóch części nie tylko w znaczeniu formalnym, ale również merytorycznym. Przepis ust. 2 tego artykułu w sposób szczególny w porównaniu do przesłanek (warunków) przewidzianych w ust. 1 określa przesłanki prawa do renty. Otwarcie drogi do uzyskania tego prawa dla nowej kategorii osób nie powoduje niebezpieczeństwa naruszenia dotychczasowego systemu ubezpieczenia rentowego ze względu na surowe warunki uzyskania prawa do renty, którymi są długi staż pracy, równy wymaganiom uzyskania prawa do emerytury oraz wymóg istnienia u ubezpieczonego całkowitej niezdolności do pracy. Sąd Najwyższy zwrócił przy tym uwagę, iż ust. 2 został dodany do art. 57 ustawy emerytalnej ustawą z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz.U. Nr 135, poz. 1268 ze zm.), a intencją ustawodawcy było przeniesienie sytuacji osób z długim stażem ubezpieczeniowym i całkowicie niezdolnych do pracy ze statusu ubiegających się o świadczenia przyznawane w drodze wyjątku, w oparciu o uznanie Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, do statusu osób mających prawo podmiotowe do renty. W uzasadnieniu projektu ustawy o rencie socjalnej stwierdzono przy tym, że poszerzenie kręgu osób uprawnionych do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy „w istocie nie zwiększy wydatków z budżetu państwa”.

Przy rozumieniu całkowitej niezdolności do pracy jako określonego w art. 57 ust. 2 ustawy emerytalnej warunku, od spełnienia którego zależy nabycie prawa do renty, a nie jedynie jako stopnia niezdolności do pracy (stanowiącej wymóg prawa do renty określony art. 57 ust. 1 pkt 1 tej ustawy), którego zmiana powoduje tylko zmianę wysokości świadczenia na podstawie art. 107 tej ustawy, oczywiście się staje, że ustanie tego warunku oznacza ustanie prawa do świadczenia rentowego z mocy art. 101 pkt 1 ustawy. Zgodnie bowiem z tym przepisem prawo do świadczeń ustaje,

gdy ustanie którykolwiek z warunków wymaganych do uzyskania tego prawa. Jeżeli więc prawo do renty powstało przy spełnieniu szczególnych wymogów określonych w art. 57 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach, w tym wymogu istnienia całkowitej niezdolności do pracy, to ustanie tego warunku wskutek zmiany stopnia niezdolności do pracy z całkowitej na częściową powoduje ustanie prawa do świadczenia rentowego. Odpada bowiem jeden z warunków, od spełnienia którego prawo to jest uzależnione.

Zgodnie z art. 59 ustawy o emeryturach i rentach, osobie, której niezdolność do pracy jest trwała - przysługuje renta stała (ust. 1 pkt 1), zaś osobie której niezdolność do pracy jest okresowa - przysługuje renta okresowa (ust. 1 pkt 2). Prawo do renty stałej lub okresowej może ustać w warunkach określonych w art. 101 pkt 1 w związku z art. 107 ustawy z powodu odzyskania zdolności do pracy, a w przypadku renty, do której prawo powstało w warunkach określonych w art. 57 ust. 2 - również w przypadku zmiany stopnia niezdolności do pracy z całkowitej na częściową. Ponadto prawo uzależnione od okresowej niezdolności do pracy ustaje z upływem okresu, na jaki to świadczenie przyznano (art. 102 ust. 1). Jeżeli więc po upływie okresu na jaki przyznano świadczenie rentowe przy spełnieniu przesłanek z art. 57 ust. 2 ustawy emerytalnej doszło do zmiany stopnia niezdolności do pracy z całkowitej na częściową, to brak jest podstaw do przyznania tego świadczenia na kolejny okres. Prawo do renty utracone wskutek odzyskania zdolności do pracy lub zmiany stopnia niezdolności do pracy z całkowitej na częściową będzie podlegało przywróceniu na podstawie art. 61 ustawy, jeżeli ubezpieczony ponownie stanie się trwale lub okresowo całkowicie niezdolny do pracy w ciągu 18 miesięcy od ustania prawa do renty.

Sąd drugiej instancji przyjął, że prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy stanowiło kontynuację przysługującego wnioskodawczyni prawa do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy. Kierując się normą zawartą w art. 107 ustawy emerytalnej Sąd ten uznał, że zmiana stopnia niezdolności do pracy powoduje jedynie zmianę wysokości świadczenia, gdyż nie ustały warunki określone w art. 57 ust. 1 tej ustawy. Tymczasem - przy uwzględnieniu niekwestionowanego w skardze kasacyjnej stanowiska Sądu Apelacyjnego odnośnie do kontynuacji renty - norma art. 107 ustawy o emeryturach i rentach winna być rozpatrywana przy uwzględnieniu wymogów ustanowionych w art. 57 ust. 2 tej ustawy, których - wobec odpadnięcia przesłanki całkowitej niezdolności do pracy - wnioskodawczyni nie spełnia.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w wyroku na podstawie art. 398¹⁶ zdanie pierwsze k.p.c.

=====